

Marko Gregur

Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, Hrvatska
gregur.marko@gmail.com

Tako vam je bilo nekoć – nakladnički niz dječje književnosti Vinka Vošickoga

Izvorni znanstveni rad / original research paper

Primljeno / received 20.12.2018. Prihvaćeno / accepted 21.5.2020.

DOI: 10.21066/carcl.libri.9.2.1

Koprivnički tiskar Vinko Vošicki u više desetljeća djelovanja istaknuo se objavljivanjem djela Miroslava Krleže i Augusta Cesarca u vrijeme *Obznane*, ali i pokretanjem nekoliko nakladničkih nizova. Jedan od njih je nakladnički niz dječje književnosti *Tako vam je bilo nekoć* koji je preuzeo od njemačkih izdavača Dresdner Jugendschriften Verlags i Verlagshaus Freye. Ukupno je u razdoblju od 1919. do 1946. objavljeno 56 sveščića koji su bili jeftini i prodavali se u više izdanja te utjecali na mnogobrojnu djecu u Hrvatskoj, ali i izvan nje. Iako je tijekom Drugoga svjetskoga rata tiskao materijal za partizane, kasnije je i zbog toga nakladničkoga niza imao problema s komunističkim vlastima, trpio medijske napade i na koncu, nakon što mu je tiskara oduzeta, završio u šezdesetodnevnom zatvoru.

Ključne riječi: dječji čitatelji, serijske publikacije, sveščići, Vinko Vošicki, popularna književnost

Vinko Vošicki, najznačajnija osoba koprivničkoga izdavaštva, rođen je 24. veljače 1885. godine u češkom mjestu Ledeč nad Sázavou. Pučku i trogodišnju građansku školu završio je u rodnom mjestu, nakon čega je stupio u naukovanje u jednu knjižaru i papirnicu u obližnjem Kolínu, gdje je istodobno polazio trgovačku školu. Nakon završetka naukovanja radio je kao knjižarski knjigovođa u Příbramu i Mladoj Boleslavi. Godine 1906. otišao je na odsluženje vojnoga roka poslije kojega je, 1909. ili 1910., stigao u Koprivnicu gdje se pridružio tiskaru Jaroslavu Merhautu, čiji posao preuzima nakon njegova odlaska u Zagreb 1911. godine. Nakon nekoliko godina uhođavanja u kojima uglavnom djeluje kao tiskar, 1914. započinje Veliki rat i Vošicki sljedeće četiri godine provodi na bojištu. Suprotno očekivanjima, upravo u okruženju ratnih užasa počinje objavljivati prve knjige i stvarati nakladničko ime.

U više desetljeća djelovanja kao privatni nakladnik i tiskar (do 1947.¹), objavio je značajan broj knjiga te pokrenuo čitav niz biblioteka, namijenjenih različitim skupinama čitatelja, kombinirajući „popularnu“ književnost s onom visokokvalitetnom.² Među najpoznatijim knjigama svakako su one njemačkoga književnika Karla Maya, za što je u oglasima isticao da je nositelj autorskih prava svih djela toga autora za čitavu Kraljevinu SHS (Anić 2016: 11), nakladnički nizovi Svjetska biblioteka, koji je uređivao Milan Begović, te Zbirka glasovitih djela, a osim *Književne republike* pokrenuo je i tiskao više novina i časopisa: *Domaće ognjište*, *Dječji vjenčić*, *Koprivničke novine*, *Zagrebački ilustrovani list*, *Demokrat*, *Vinogradar i voćar* (isto). „Popularnom“ književnošću želio je doprijeti do širega čitateljstva i time ostvariti zaradu, kako bi mogao podmirivati sve troškove tiskare i zaposlenih, kojih je u određenim trenutcima bilo i 26 (9).

Nasuprot „popularnoj“, objavljivao je visokokvalitetnu literaturu, klasike i one koje danas smatramo klasicima. U podugačkom nizu možemo naći imena poput Knuta Hamsuna, Lava Nikolajeviča Tolstoja, Oscara Wildea, Guya de Maupassanta, Victora Hugoa, Fjodora Mihajloviča Dostojevskoga, Antona Pavloviča Čehova i mnogih drugih.

Pored časopisa i novina, objavljivao je knjige različite tematike kao i kalendare, ali najpoznatiji je po tom što je objavljivao djela Miroslava Krležu i Augusta Cesarca u razdoblju neposredno nakon *Obznane* (prosinac 1920.)³ i *Zakona o zaštiti bezbednosti i poretka u državi* (kolovoz 1921.), odnosno u vremenima u kojima je jačala represija državnoga aparata, gdje je „Uvreda Veličanstva“, koja se svodila gotovo uvijek na verbalni delikt, ocjenjivana [...] kao krivično djelo, a od *Zakona o zaštiti bezbednosti i poretka u državi* iz ljeta 1921. bila je procesuirana i kažnjavana kao teže krivično djelo, odnosno zločin“ (Janjatović 1998: 245). Nakon uspostavljanja šestosiječanjske diktature 1929. godine, režimski bi neistomišljenici vrlo lako završili u zatvoru zbog politike, primjerice zbog, danas bismo rekli, „verbalnoga delikta“. Tako je bivši koprivnički gradonačelnik Ivan Kraljić kažnjen u kolovozu 1930. s 14 dana zatvora jer je nakon mise zadušnice za Stjepana Radića izvikivao parole potpore Radiću i Mačeku, a ujedno je protiv njega podnesena i tužba Državnomu sudu za zaštitu države u Beogradu (Krušelj 2001: 65). Novinar Dušan Ožegović, koji je na Silvestrovo iste godine u koprivničkim hotelima „Križ“ i „Car“ za policijskoga predstavnika rekao da je ništarija te izjavio „da smo pod okupacijom i da se Pribičeviću nudja ministarska stolica, koju on [...] neće da prihvati jer zna šta radi“, zaradio je ukupno 22 dana zatvora, tužbu na sudu za zaštitu države u

¹ Rješenje broj 15145/47 o odjavi Vošickijeve trgovine od 15. rujna 1947. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

² U telefonskom razgovoru od 13. ožujka 2018. Boris Vošicki, sin Vinka Vošickoga, rekao mi je da je njegov otac uvijek govorio kako „želi Hrvate naučiti čitati“.

³ „Obznana, naredba kojom je vlada Kraljevine SHS 30. XII. 1920. zabranila komunističku propagandu putem tiska te obustavila djelovanje komunističkih organizacija. Time je nastojala spriječiti svaku političku aktivnost Komunističke partije Jugoslavije nakon njezinih uspjeha na izborima, kao i zaustaviti val prosvjeda i seljačkih nemira. 2. VIII. 1921. donesen je i Zakon o zaštiti države po kojem se za komunističku djelatnost predviđala i smrtna kazna.“ <<http://proleksis.lzmk.hr/39401/>> (pristup 26. ožujka 2018.).

Beogradu i prijavu državnomu odvjetniku u Bjelovaru zbog uvrede i klevete državnoga službenika (Krušelj 2001: 71). Objavljivati djela spomenutih autora u tom vremenu bio je izdavački pothvat koji je zahtijevao hrabrost i nosio sa sobom rizik koji nije bio samo poslovni. Sâm Krleža u dnevniku piše, prisjećajući se Vošickoga (1977: 83):

U Koprivnici bila je u njegovoj nakladi zaplijenjena prva serija mojih „Sabranih djela“ (tri knjige, 1924.). Šta li već nije bilo zabranjeno i zaplijenjeno u vezi s mojim tekstovima i zbog njih? „Sloboda“, „Istina“, „Nova istina“, „Obzor“, „Riječ SHS“, „Hrvatska njiva“, „Plamen“, „Galicija“, „Književna republika“ [...]

Već se iz tih nekoliko podataka može iščitati barem mali dio Vošickijeva karaktera – bio je zaljubljenik u književnost, predan do kraja poslu koji je radio, želio je uspjeti i imao je ideje kako će to postići. Zbog svega toga bio je spreman preuzeti rizik. Osim toga, gledao je što rade drugi izdavači, pratio trendove i uspješno ih integrirao u vlastiti posao. Upravo tako nastao je nakladnički niz Tako vam je bilo nekoć.⁴

U povijesti hrvatske književnosti Vinko Vošicki zabilježen je, iako slabo,⁵ još i po tom što je tiskao spomenutu *Književnu republiku*, časopis koji je uređivao i vodio Krleža. Ali čak je i tu zakinut. Vošicki nije bio samo netko tko je tiskao časopis nego i njegov pokretač, što mu je priznavao i sâm Krleža. To mu potvrđuje u prosincu 1925. u jednom od sačuvanih pisama, kad predlaže raskid suradnje: „Ja neću da se svađam, a najmanje s Vama koji ste ‘Književnu republiku’ pokrenuli, kao što sam Vam već toliko puta rekao“ (cit. prema Feletar 1978: 17), kao i u pismu od 20. listopada 1925., u kojem opet govori o raskidu suradnje: „Ja priznajem lojalno Vaše zasluge za ‘K. Rep.’ i te sam uvek spreman da izjavim i potpišem“ (cit. prema Očak 1984: 58).

Vošicki je pokrenuo i nekoliko nakladničkih nizova za djecu koje je objavljivao kao jeftine sveščiće, na lošem papiru, u mekom uvezu, a najviše svezaka objavio je u nakladničkom nizu Tako vam je bilo nekoć.

Cilj je ovoga rada smjestiti taj nakladnički pothvat u vremensko-povijesni okvir, pokušati odrediti vrijeme odnosno kronologiju izlaženja, usporediti nakladničke nizove Vinka Vošickoga i njemačkih izdavača Dresdner Jugendschriften Verlagsa i Verlagshaus Freye, koje su objavljivale nizove *Es war einmal*.

Romani u nastavcima

Autori koji su pisali o njegovim knjigama koje spadaju u kategoriju romana u nastavcima (iako kod njega nije uvijek riječ o romanima) slažu se da je riječ o jeftinim izdanjima, tiskanim na lošem papiru, kako bi troškovi proizvodnje bili što niži. Ipak, kad se govori o tom, svakako treba istaknuti sljedeće: bile su namijenjene širokomu čitateljstvu po niskim cijenama i kao takve morale su se prodavati u što većoj (ili široj) distribucijskoj mreži. Berislav Majhut (2008) piše:

⁴ Izdavač na sveščićima niz ponekad naslovljava i Tako vam je nekoć bilo.

⁵ Na mrežnoj stranici *Hrvatske enciklopedije* (Ravlić 2018) dobio je članak od pet redaka u kojem se, osim da je tiskao navedene autore, spominje da je jedan od inicijatora osnivanja koprivničkoga muzeja i da je tiskao *Književnu republiku*, ali ne i da je bio inicijator njezina pokretanja.

Naime, s jedne je strane uvođenje novih tiskarskih tehnologija omogućilo vrlo jeftinu proizvodnju tiskovina, a s druge strane silno širenje alternativne prodajne mreže putem trafika otvorilo je posve novi vid distribucije, između ostalog, i knjiga. Uz nagradne knjige (kad je posrednik institucija, obično škola) i slobodno knjižarsko tržište pojavljuju se i trafike. One su gotovo na svakome uglu. Nude potrepštine koje primoravaju kupca da ih i više puta dnevno posjeti (imaju monopol na prodaju duhanskih proizvoda) i pri tome kupčevim očima stalno izlažu i druge raznovrsne artikle. Bilo je samo pitanje vremena kad će se netko dosjetiti iskoristiti ove alternativne distributivne mogućnosti kako bi ponudio književne proizvode namijenjene djeci i mladeži. Iako se već i prije pokušavalo plasirati književnu robu u svescima i učiniti je niskom cijenom primamljivijom i dostupnom i dječjoj i omladinskoj publici, u tome se očito nije uspijevalo jamačno zbog nedostatka prave distribucijske mreže pa su ti pokušaji ostajali usamljeni. Ovdje se čini ključnom upravo distribucija posredstvom trafika. Ugledni knjižar Josip Kratina ogorčeno primjećuje: „Saznajem od nekih drugova nakladnika, da su mnogi trafikanti pokazali rekordan uspjeh u raspačavanju romana u sveskama. Nekoji mi štoviše tvrde, da nema trafikanata, da uopće ne bi mogli izdavati te romane u svescima. Prodaju putem trafika knjižari su osjećali kao naročito bolan udarac. Smije li neknjižar prodavati romane u svescima? Krivnjom samih knjižara uvriježio se je u našoj državi običaj, da trafikanti i sitničari, koji sa prodavanjem knjiga nemaju ništa zajedničko, prodavaju romane i to romane u t. zv. svescima, odnosno nastavcima. Izdavači takvih romana znadu vrlo dobro, da knjigu smiju prodavati samo koncesionirani knjižari i nitko drugi, pa su ipak nagovorili sve trafikante, da i oni prodavaju romane u sveščićima, premda su i to knjige. Trafikanata je deset puta više, pa su računali, da će i prodja romana biti mnogo veća.“

Osim toga, nakladnici su se i onda borili sa stranom konkurencijom, kao što je to i danas. To se vidi i iz riječi Nikole Andrića iz 1917. godine (Majhut 2011: 90):

O borbi hrvatskih nakladnika-knjižara protiv inozemnih izdanja u vlastitim hrvatskim knjižarama svjedoči interview koji je dao Nikola Andrić Dragutinu Prohaski a iz kojeg je vidljivo nastojanje ne samo da se objavljuju naslovi koji ne izlaze u inozemnim „konkurentskim“ bibliotekama već i da, ako se već i objavi isti naslov, on bude cijenom i kvalitetom prihvatljiviji od inozemnog izdanja. [„]Da Vam pravo kažem, glavno mi je bilo, da iz ženskih ruku izbijem talijansku i njemačku knjigu, i to sam postigao tako da sam se takmio sa stranim nakladnicima i u izboru i u kvalitetu i u cijenama. Dajem knjige j e f t i n i j e, a nastojim da ne izdajem ono, što se može dobiti u Reklamu i Engelhornovoj Roman-bibliothek. Kako je naša knjiga jeftinija od njemačke, vidjet ćete, kad uzmete na pr. br. 2: ‘Viktoriju’ od Hamsuna. Hamsunova ‘Viktorija’ stoji u njemačkom izdanju desetak kruna, a kod nas – jednu krunu! Osim toga dodao sam još šest novela, jer bi mi sama ‘Viktorija’ bila pretanka. To su najbolje sitnije pripovijesti iz četiri različite njegove zbirke, od kojih svaka stoji po 3 do 4 marke. Tko dakle želi sve ove stvari pročitati u njemačkom izdanju, mora platiti oko 18 kruna, a u hrvatskom izdanju samo 1 K, dotično 1 K 20 fil., jer smo morali povisiti cijenu za 20 %, kad je papir poskočio za 250 %. [“]

Es war einmal

Vošicki je bio školovani knjižar i tiskar. Školovao se i usavršavao u Kolinu, Příbramu i Mladoj Boleslavi (usp. Vošicki 1952) što ga je učinilo otvorenim raznim utjecajima, pogotovo njemačkomu, u okviru tadašnje Austro-Ugarske Monarhije. Stoga nije čudno što se kao spretan trgovac u kreiranju izdavačkoga programa povodio za određenim izdanjima drugih izdavača, poput Karela Vačlene⁶ kod kojega je bio naučnik, ili izdanja izdavačkih kuća Dresdner Jugendschriften Verlagsa i Verlagshaus Freye, koje su objavljivale nizove *Es war einmal*. Osim toga, kao što se vidi iz intervjuja koji donosi Majhut, knjige su s toga područja, barem do kraja 1918., dolazile „same“. Pitanje je kako je Vošicki došao do njemačkih nizova, ali treba imati na umu da je Dresden, iz kojega dolaze oba njemačka izdavača (Verlagshaus Freya iz okolice), cestom udaljen nekih 150 kilometara od Mlade Boleslave u kojoj je stjecao iskustvo kod Karela Vačlene i da su postojale veze između dvaju gradova. Vačlena u pismu od 17. kolovoza 1908. godine, upućenom Vošickomu dok je služio vojni rok, piše da će njegov praktikant Ladislav Boháček otputovati u Dresden,⁷ a u pismu od 9. listopada 1909. godine piše da jedan zaposlenik više nije kod njega: „Sada želi naučiti njemački kao volonter u jednoj knjižarskoj firmi u Dresdenu“.⁸

Trebalo bi istražiti jesu li njemačke izdavačke kuće nizove radile istodobno, ali s obzirom na to da je kod obaju izdavača kao priređivač naveden Richard Stecher vjerojatno je da nisu. Sigurno je, međutim, da im se naslovi dobrim dijelom podudaraju: *Die Fliege* je kod Dresdner Jugendschriften Verlagsa objavljen pod rednim brojem 100, a kod Verlagshaus Freye pod brojem 80, dok je *Alladin* kod Dresdner Jugendschriften Verlagsa (DJV) objavljen kao sveščić 70, a kod Verlagshaus Freye (VF) kao sveščić br. 4 (kao *Aladin*). Zajednički su im i drugi naslovi poput *Die zwei Brüder* (br. 91 kod DJV-a, br. 2 kod VF-e), *Gulliver bei den Riesen* [Guliver kod divova] (br. 109 kod DJV-a, br. 5 kod VF-e), *Jack und Jill* [Jack i Jill] (br. 73 kod DJV-a, br. 8 kod VF-e), *Die Zauberjacke* [Čarobni kaputić] (br. 137 kod DJV-a, br. 92 kod VF-e), *Der kleine Tim* [Mali Tim] (br. 168 kod DJV-a, br. 57 kod VF-e), *Münchhausen* (br. 108 kod DJV-a, br. 37 kod VF-e), *Das tote Herz* [Mrtvo srce] (br. 75 kod DJV-a, br. 67 kod VF-e), itd.

To podudaranje nije čudno, kao ni jednak naziv nakladničkoga niza, s obzirom na to da se radi o, kako stoji u podnaslovu, *Märchen aus aller Welt*, ili o bajkama iz cijeloga svijeta. Naime, riječi „es war einmal“ vezane su uz braću Jacoba i Wilhelma Grimma, koji su izuzetno važni za njemačku kulturu. Prikupljali su bajke, a kao što u predgovoru knjizi *Zlatne Grimmove bajke* piše Polonca Kovač (2012: 9):

⁶ Karel Vačlena (1843. – 1910.) tiskar je iz Mlade Boleslave. Između ostaloga objavljivao je kuhinjske kalendare, časopise za žene, kuharicu, itd., što je sve objavljivao i Vošicki. No time su se u to doba bavili mnogi izdavači.

⁷ Pismo Karela Vačlene Vinku Vošickomu od 17. kolovoza 1908., arhiv Muzeja grada Koprivnice.

⁸ Pismo Karela Vačlene Vinku Vošickomu od 9. listopada 1909., arhiv Muzeja grada Koprivnice. Pisma Karela Vačlene s češkoga je preveo Matija Ivačić.

[...] učenjaci i jezikoslovci, [braća Grimm] vjerovali su da na ruševinama staroga svijeta [nakon Francuske revolucije] leži kulturni temelj novih vremena. Utopili su se u starim jezicima, mitovima i običajima, čak i u pravnoj praksi srednjega vijeka. Skupljali su sve dostupne stare dokumente, narodne pjesme, mitove i bajke. Svojom su gramatikom postavili temelje moderne lingvistike, „do grla“ su se zakopali u rad na rječniku njemačkoga jezika, a njihovo najpoznatije djelo zasigurno su *Dječje i kućne bajke*. Zahvaljujući prijevodima na 160 jezika i danas su najprodavanija njemačka knjiga.

Knjiga je inače objavljena na Božić 1812. godine, a u preko dvjesto godina braća Grimm su zbog bajki koje su zapisali postali jedan od temelja njemačkoga kulturnoga identiteta, što potvrđuje i činjenica da su do uvođenja eura bili na najvećem njemačkom apoenu, novčanici od 1000 njemačkih maraka. Sve to pokazuje kolika je bila njihova važnost i objašnjava činjenicu da su dva izdavača istodobno (ili gotovo istodobno) objavljivala nakladnički niz pod istim imenom. Zapravo, nije nemoguće da je bilo i drugih izdavača koji su to radili tih godina, posebice jer je bilo izdavača koji su očitije ranije, a jednako tako i kasnije, do današnjih dana, objavljivali knjige pod nazivom *Es war einmal*,⁹ neki čak s drugim autorima, kao Adolf Bonz & Comp. iz Stuttgarta koji knjigu pod tim naslovom, autora Ludwiga Ganghofera objavljuje 1898.¹⁰ Te su riječi, kao što je već spomenuto, vezane uz braću Grimm, i bajke općenito. Njih dvojica tim riječima započinju mnoge priče. Na engleskom jeziku to bi odgovaralo frazi koja glasi „*once upon a time*“, a na hrvatskom „jednom davno“, „nekoć davno“ ili „bilo jednom“. Na pragu dvadesetih godina 20. stoljeća, Vošicki se odlučuje za naslov Tako vam je bilo nekoć.

U Hrvatskoj su prijevodi Grimmovih priča prisutni od 19. stoljeća, iako se oni uglavnom ne navode kao autori (ili sakupljači, kako su se sami smatrali). Marijana Hameršak (2012a: 296) napominje:

U skladu s tadašnjim prevoditeljskim i čitateljskim praksama te predodžbama o dječjoj, narodnoj i pučkoj književnosti, ali i s predodžbama o autoru i autorstvu, odnosno sukladno važećim zakonima o autorskim pravima, svi spomenuti prijevodi i obrade, kao i barem stotinu njima srodnih tekstova hrvatske dječje književnosti iz druge polovice devetnaestoga stoljeća, objavljeni su bez uputnice na braću Grimm ili njihovu zbirku. Neatribuirane bajke i priče braće Grimm u hrvatskom su se kontekstu nastavile objavljivati i nakon što je 1895. pod naslovom „Sedam gavrana“ tiskan pretežito vjeran hrvatski prijevod bajke „Die sieben Raben“, uz koji je, doduše, dosta sramežljivo na samom kraju navedeno da je nastao „po Grimmu“.

Dvadeset ili trideset godina poslije sve je očitije bilo slično. Zakon o autorskim pravima iz 1884. godine, koji je vrijedio do 26. prosinca 1929. godine, produžio je autorska prava na 50 godina od smrti autora te su time autorska prava na djela braće

⁹ Pod naslovom *Es war einmal* knjige su npr. objavile izdavačke kuće Adolf Bonz & Comp. (Stuttgart, 1898.), Arena (Würzburg, 2003.), Copenrath (Münster, 2005.) i dr.

¹⁰ <https://aleph.nkp.cz/F/U37LN6CE3FKFYRI141NGQAKKLTf2ETM1PN7BRPTQ44H7EJMTUV-32791?func=full-set-set&set_number=071954&set_entry=000005&format=999> (pristup 6. travnja 2018.).

Grimm istekla, odnosno ona su samo „do 1893. bil[a] zaštićen[a] autorskim pravima“ (Hameršak 2012b: 204). Wilhelm Grimm umro je 1859., a Jakob 1863., a prema staromu zakonu autorska su prava vrijedila 30 godina nakon smrti. Vošicki dakle nije kršio nikakva autorska prava, ali također nije navodio odakle su bajke, odnosno tko su im autori.

U katalogu Deutsche Nationalbibliothek navedeno je da je Verlagshaus Freya nakladnički niz objavljivao od 1913. do 1928., dok za Dresdner Jugendschriften Verlag nema podataka. Međutim, obje su biblioteke počinjale nizove od broja jedan – Dresdner Jugendschriften Verlag niz počinje sveskom *Michel, der junge Riese*, a Verlagshaus Freya sveskom *Schneewittchen*. Nakladnički niz Verlagshaus Freya prema popisu Deutsche Nationalbibliothek završava s brojem 662. Sveščić nosi naslov *König Drosselbart*, a objavljen je između 1910. i 1923. Valja reći da je sveščić pod tim naslovom objavljen i pod brojem 139, a Deutsche Nationalbibliothek navodi da je Verlagshaus Freya izdavač i toga sveščića. Po uzoru na biblioteku *Es war einmal* Vinko Vošicki pokrenuo je biblioteku Tako vam je bilo nekoć. U njegovoj ostavštini sačuvano je više sveščića njemačkih izdanja. Od izdavača Dresdner Jugendschriften Verlag nađeni su sveščići *Bella und das Ungetüm* [Bela i čudovište] (br. 30), *Die drei Bären* [Tri medvjeda] (br. 31), *König Sommergrün* [Kralj ljetnoga zelenila] (br. 34), *Das kluge Kaninchen* [Pametni zec] (br. 35), *Ali Baba* (br. 36), *Der Mann im Monde* [Čovjek na Mjesecu] (br. 45), *Die Rache der Feen* [Vilinska osveta] (br. 48), *Die Kirschbaumkinder* [Djeca trešnjina drveta] (br. 49),¹¹ a od izdavača Verlagshaus Freya sveščići *Gretchen und die Elfen* [Gretica (Marica) i vilenjaci] (br. 50), *Jack und die Riesen* [Jack i divovi] (br. 51), *Der kleine Tim* [Mali Tim] (br. 57), *Funny Ferigal* (br. 58), *Der goldene Glühwarm* [Zlatna krijesnica] (br. 62), *Peter mit dem Penny* [Peter s novčićem] (br. 72), *Prinzessin Saphir* [Kraljevna Safir] (br. 73), *Der tapfere Bill* [Hrabri Bill] (br. 76), *Die Fliege* [Muha] (br. 80), *Der junge Prinz* [Mladi kraljević] (br. 86), *Der König ohne Speise und Trank* [Kralj bez hrane i pića] (br. 88), *Der verzauberte Wolf* [Začarani vuk] (br. 90), *Die Zauberjacke* [Čarobni kaput] (br. 92), *Osracs Abenteuer* [Osracove pustolovine] (br. 95), *Die Eisjungfrau* [Ledena djeвица] (br. 98), *Die Ahornelfen* [Javorovi vilenjaci] (br. 100) i *Rolands Knappen* [Rolandovi štitonoše] (br. 417).¹²

Zadnji je broj sveščića koji je pronađen u njegovoj ostavštini *Märchen von Wilhelm Hauff* [Bajke Wilhelma Hauffa], a ima redni broj 652,¹³ što znači da je Vošicki redovito i do kraja pratio njemački nakladnički niz, odnosno nizove.

Od njemačkih sveščića koji su dio njegove ostavštine, Vošicki je objavio *Rolands Knappen*, pod naslovom *Rolandov grb*, *Der junge Prinz*, pod naslovom *Mladi kraljević* (pod rednim brojem 56, odnosno kao zadnji objavljeni sveščić, koliko je do sada poznato).¹⁴ Može se pretpostaviti da je imao sve njemačke sveščiće ili barem većinu, ali su uglavnom izgubljeni.

¹¹ Sveščići br. 31, 36 i 45 u arhivu su Muzeja grada Koprivnice, ostali u posjedu autora.

¹² Sveščići br. 58, 86, 90, 98 i 417 u autorovu su posjedu, ostali u arhivu Muzeja grada Koprivnice.

¹³ Vlastita građa.

¹⁴ Prema katalozima Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sustava Zaki, Metelwin i Crolist te uz pretraživanje interneta.

Tako vam je bilo nekoć

Kao što je spomenuto, Vošicki je, koliko je prema sačuvanim sveščićima poznato, u nakladničkom nizu objavio ukupno 56 sveščića, a objavljivanje niza događa se tijekom 1920-ih koje obilježavaju (ozbiljniji) početak, odnosno vrhunac njegova nakladničkoga djelovanja te 1940-ih godina, prije nego što oduzimanjem tiskare 1947. godine i optužbama da je tiskao literaturu za odgoj provalnika završava njegova samostalna karijera. Prvi dio, dakle, nastaje u razdoblju ubrzo nakon Prvoga svjetskoga rata (u kojem je sudjelovao i sam Vošicki) i tiska se u vremenu *Obznanje* u kojem se Vošicki izložio objavljivanjem Krleže i Cesarca, te se polako zaustavlja u vrijeme dugotrajne gospodarske krize u kojoj su propala poduzeća važna za grad, kao što su Tvorница šarafa, koja je otišla u stečaj 1924., a što se zaključilo tek 1937. kad je „poslije dugotrajne agonije definitivno [...] zatvorena i Danica d.d., proizvođač sumporne kiseline i superfosfata, ranije zacijelo i najveća kemijska industrija u tom dijelu europskog kontinenta“ (Krušelj 2001: 10). Drugim riječima, „jezikom brojki, prema popisu iz 1931. u gradu Koprivnici bilo je u industriji i obrtu zaposleno 2 019 radnika. O kakvoj je stagnaciji bila riječ, dovoljno govori podatak da je 1910. u istim djelatnostima bilo zaposleno 2 056 ljudi“ (isto). Takva se kriza dakako odrazila i na izdavaštvo.

Prvi sveščić svojega niza, *Miško, mladi div* objavio je Vošicki 1919. (to je također i prva knjiga u nakladničkom nizu Dresdner Jugendschriften Verlaga, pod naslovom *Michel, der junge Riese*), a niz reklamira u koprivničkom tjedniku *Demokrat* (kojemu je bio i tiskar) u srpnju te godine. Velikim slovima s obje strane oglasa najavljuje da će novi svezak izlaziti svaka dva tjedna, a niz reklamira riječima: „Ljubite li Vašu djecu pretplatite ovu lijepu i prikladnu zbirku najkrasnijih priča, sviju naroda. Svakih 14 dana izlazi jedan svezak sa mnogo lijepih slika“.¹⁵ Kao posljednji objavljen je spomenuti sveščić *Mladi kraljević*, koji izlazi 1946. godine.¹⁶

Usporedbom nakladničkoga niza Dresdner Jugendschriften Verlaga s onim Vinka Vošickoga, vidi se da je koprivnički nakladnik pratio taj niz, s tek nekoliko iznimaka, sve do sveščića objavljenih do 1923. godine, kao što se može vidjeti u Tablici 1:

Tablica 1. Usporedba nakladničkih nizova Dresdner Jugendschriften Verlaga (DJV) i Vinka Vošickoga

Br. DJV-a	Naslov: DJV	Br. Vošicki	Naslov: Vošicki	Godina Vošickijeva izdanja
1.	Michel, der junge Riese	1.	Miško, mladi div	1919.
		2.	Tri psa – Bratac i sestrice	
2.	Die Zaubermelonen		Vošickomu broj 11.	1919.?

¹⁵ *Demokrat*, broj 24, god. I, 27. srpnja 1919. Arhiva Muzeja grada Koprivnice. 4.

¹⁶ Godine izdanja preuzete su iz kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Br. DJV-a	Naslov: DJV	Br. Vošicki	Naslov: Vošicki	Godina Vošickijeva izdanja
3.	Der verwunschene Prinz	3.–4.	Ukleti kraljević	1919.
4.	Der Drache und die Prinzessin	5.–6.	Kraljevna i zmaj	1919.
5.	Prinzessin Goldhaar	7.–8.	Kraljevna Zlatokosa	1920.
6.	Der Narrenkönig	9.–10.	Kralj luđaka ¹	1920.
	Kod DJV-a broj 2.	11.	Začarane dinje ²	
7.	Malkin, der Zauberkaker	12.	Malkin: čudnovata biljka	1921.
8.	Die Wundertrompete	13.	Čudotvorna trublja	1921.
9.	Dick und seine Katze	14.	Dik i njegova mačka	1921.
10.	Die Kronjuwelen	15.	Krunski dragulji	1921.
11.	Die Kinder und die Zwerge	16.	Djeca i patuljci	1921.
	Kod DJV-a broj 19.	17.	Nevidljivi kraljević	1921.
12.	Die Spinnenhere	18.	Pauk-vještica	1921.
13.	Die drei Peter	19.	Gorostas sa staklenim nogama : Tri Petra : Dusi konjanici	1921.
14.	Die Blumenkette	20.	Cvijetni lančić	1921.
15.	Die Zaubertapete	21.	Začarana tapeta	1922.
16.	Der Wunschbrunnen	22.	Čarobni izvori	1922.
17.	Negermärchen	23.	Crnačke priče	1922.
18.	Altenglische Märchen	24.	Staroengleske priče	1922.
19.	Der Unsichtbare Prinz		Vošickomu broj 17.	
20.	Die 1000 Stufen		Vošickomu broj 27.	
21.	Japanische Märchen	25.	Japanske priče	1923.
22.	Das unzufriedene Kaninchen	26.	Nezadovoljni kunić	1923.
	Kod DJV-a broj 20.	27.	Tisuću stuba	1923.
23.	Märchen aus Ost und West	28.	Priče sa istoka i zapada	1923.
24.	Die Reise ins Feenland	29.	Put u vilinsku zemlju	1923.

Vidljivo je da je drugi sveščić u Vošickijevu nizu *Tri psa*, odnosno da je preskočio naslov *Die Zaubermelonen* koji je kod Dresdner Jugendschriften Verlaga (DJV) objavljen kao drugi u nizu, ali ga je objavio kao jedanaesti sveščić, pod naslovom *Začarane dinje*. Nakon toga, prati redosljed iz njemačkoga, izvornoga niza od 3. do 11. sveska, s tim da neke sveske označuje kao dvobroj pa se nizovi razilaze u brojčanim oznakama. Potom Vošicki malo preskače naslove iz njemačkoga niza, pa kao svoj 17., objavljuje 19. sveščić DJV-a *Der Unsichtbare Prinz* (kao *Nevidljivi kraljević*), a zatim se vraća pa kao 18. sveščić objavljuje 12. po redu sveščić DJV-a. Zatim prati niz sve do 18. sveska, *Altenglische Märchen* kao *Staroengleske priče*. Potom preskače 19. broj (jer ga je već bio objavio kao 17. svezak) i 20. sveščić te nastavlja niz prateći 21. i 22., da bi se vratio na 20. sveščić, koji je vjerojatno bio preskočio (moguće je da ga je previdio ili da prijevod nije bio gotov na vrijeme). Poslije objavljuje još dva sveščića, 23. i 24., koji su kod njega 28. odnosno 29. po redu, i time se završava 1923. godina.

Nakon toga Vošicki više ne prati taj niz pa je tako njegov 36. sveščić, *Rolandov grb*, kod Verlagshaus Freye (VF) objavljen kao 417., a kod DJV-a toga naslova do rednoga broja 262 nema.¹⁷ *Lilekort*, njegov 41. sveščić, kod DJV-a je 32., *Ference Rooney* koji je objavio pod rednim brojem 51, DJV je objavio kao 180. sveščić, a VF kao 56. (oba njemačka izdavača kao *Terence Rooney*), sveščić *Sven*, koji je objavio pod brojem 54, kod DJV-a je objavljen kao 89., a kod VF-e kao 79. Konačno, njegov je zadnji zabilježeni sveščić, *Mladi kraljević*, objavljen 1946. godine, neposredno prije nego što će mu komunističke vlasti 1947. oduzeti tiskaru, i to pod rednim brojem 56 (VF je taj naslov objavio pod rednim brojem 86).

I *Ference Rooney*, kao i *Sven* ili *Mladi kraljević*, koji su navedeni kao primjeri u kojima Vošicki nije slijedio strani niz, objavljeni su 1946. godine, kada on nakon dvadesetogodišnje stanke (prema dostupnim podacima) opet kreće s objavljivanjem svojega niza, i upućuju na to da je znao ili predosjećao da će mu tiskaru uskoro oduzeti ili više nije imao snage odnosno volje za opsežnije izdavačke planove i pothvate.

U to vrijeme Vošicki ima preko 60 godina. Cijelo vrijeme njegovo se poslovanje odvija u vremenu „obilježenom velikim svjetskim ratovima, društveno političkim mijenama, velikim ekonomskim krizama“ (Anić 2016: 9). Završio je Drugi svjetski rat i opet se slaže novi svjetski poredak. Tijekom 1943. pa i u 1944. pismima je pregovarao o nabavi tiskarskih strojeva iz Njemačke, a tijekom iste te dvije godine partizani su mu dio strojeva i materijala odvezli sa sobom na Papuk. Također je pokušavao dobiti povrat avansa za plaćeni stroj u Njemačkoj, ali će zbog tadašnjih ratnih okolnosti, a poslije i zbog poslijeratne europske polarizacije odbijenicu njemačke tvrtke vlasti iz Beograda prosljediti njegovoj obitelji tek 16. listopada 1960., skoro tri godine nakon

¹⁷ S tim brojem završava popis DJV-a koji je autoru ovoga rada dostupan.

njegove smrti.¹⁸ Osim toga, više je puta bio u zatvoru jer su ga zatvarale i ustaške¹⁹ i komunističke vlasti.²⁰ Uz sve to, većina bi ljudi izgubila volju za bilo kakav nastavak posla, a to je sigurno na neki način utjecalo i na Vošickoga. Ipak, on nije bio poput većine²¹ te je i dalje razmišljao o tom što će objavljivati.

Neobjavljeni svešćići

Za razliku od tek nekoliko naslova njemačkoga niza koji su tijekom istraživanja nađeni u Vošickijevoj ostavštini, a koje je i on objavio, u ostavštini se nalazi i veći broj svešćića koje nije objavio, ali jednako tako i onih uz koje postoji gotov prijevod, ali do objavljivanja nikada nije došlo. Također postoji i više prevedenih priča, ali ne i njemačkih svešćića, koji su se očito izgubili, ili su možda ostali kod prevoditelja. Prevedeni su, a neobjavljeni (ili izgubljeni) svešćići prikazani u Tablici 2.

Riječ je o ukupno 26 svešćića za koje je Vošicki imao prijevode, dakle planirao je njihovo objavljivanje. Do toga (najvjerojatnije) nije došlo, ali potrebno je napraviti razliku: vidljivo je da je njemački izdavač prvih pet neobjavljenih svezaka u tablici Dresdner Jugendschriften Verlag, dok je ostatak preveden prema izdanjima nakladnika Verlagshaus Freya što je vidljivo iz naslovnica koje su priložene uz tekstove prijevoda, kao i uz broj originalnoga sveska na samom prijevodu. To se ne vidi samo kod naslova *Nip Nobble* i *Der goldene Vogel* koje su objavila oba njemačka izdavača. *Nip Nobble* kod DJV-a je objavljen kao 114., a kod VF-e kao 63. svešćić, dok je *Der goldene Vogel* kod DJV-a objavljen kao 142., a kod VF-e kao 89. svešćić. Oba su naslova u tablici zavedena kao izdanje VF-e zato što je Vošicki očito pratio niz VF-e u dijelu u kojem se nalaze i ti svešćići, o čem će biti riječi u nastavku.

¹⁸ Dopis Državnog sekretarijata za poslove finansija, Ureda za zaštitu jugoslovenske imovine u inostranstvu, br. 25-2559/5, dos. 116495: „U vezi sa Vašim potraživanjem od nemačke firme Typograph G.m.b.H., Berlin, u iznosu od RM 660.– od 1. IV. 1943 izveštavamo da nas je dužnička firma obavestila da usled ratnih događaja nije više u posedu dokumenata iz kojih bi mogla ustanoviti da je Vaš dužnik. Nemačka firma moli da joj se saopšti ime banke preko koje je plaćanje izvršeno. Na osnovu izloženog molimo da nam hitno odgovorite preko koje naše i strane banke ste plaćanje izvršili. S.f. – S.n. Upravnik, Dr. M. Smiljanić“ (vlastita arhiva).

¹⁹ „Odpusnica“ iz bjelovarskoga zatvora od 23. travnja 1945. Vlastita arhiva.

²⁰ U dokumentu Odsjeka unutrašnjih poslova pri kotarskom Izvršnom odboru Koprivnica, od dana 2. kolovoza 1948., adresiranom na Koprivnička komunalna poduzeća, Tiskara i knjigovežnica, stoji: „Temeljem podnešene molbe naslova od 2. VIII. 1948. godine, ovime vam se dodjeljuje na rad osudjenik VOŠICKI VINKO, po zanimanju knjigo-tiskar rođen 1885 godine iz Koprivnice, koji je kaznenim rješenjem ovog odsjeka broj 5363/48. od 31. VII. 1948. kažnjen sa 60 dana lišenja slobode. [...] Prenočište [sic!] isti mora imati kod ovog odsjeka, jer je kažnjen sa lišenjem slobode, prema tome istoga treba upućivati [sic!] radi spavanja ovom odsjeku.– Molite se izvjestiti nastup kazne. S.F.S.N! [Smrt fašizmu, sloboda narodu!]“; izvor: HR-DAVŽ-SCKC-418 Koprivnička komunalna poduzeća, spis br. 5363-II-4-1948.

²¹ Mira Kolar Dimitrijević, koja je osobno poznavala Vošickoga i često boravila u njegovoj knjižari u Varaždinskoj (danas Starčevićевой) ulici, rekla mi je da je stalno „jurio“ od knjižare do tiskare (što je bilo povezano), jer je imao puno posla, a u to doba malo zaposlenih (uz njega prema njezinim su riječima tamo bili još samo supruga Slavica i Stjepan Kukec) i da nikad nije vidjela čovjeka koji se toliko „najurio“. (Telefonski razgovor od 12. travnja 2018.).

Tablica 2. Usporedba nakladničkih nizova Dresdner Jugendschriften Verlaga (DJV) i Verlagshaus Freye (VF) s prevedenim a neobjavljenim sveščićima nađenima u ostavštini Vinka Vošickoga

Br. originala	Izdavač	Naslov njemačkoga izdanja	Naslov: Vošicki
31.	DJV	Die drei Bären	Tri medvjeda
36.	DJV	Ali Baba	Ali Baba i četrdeset razbojnika
39.	DJV	Das Wolkenschloss	Dvorac u oblacima
41.	DJV	Der weisse Zauberer	Bijeli čarobnjak
45.	DJV	Der Mann im Monde	Čovjek na mjesecu
50.	VF	Gretchen und die Elfen	Marica i vilenjaci
51.	VF	Jack und die Riesen	Jack i divovi
57.	VF	Der kleine Tim	Mali Tim
62.	VF	Der goldene Glühwurm	Zlatna krijesnica
63.	VF	Nip Nobble	Plava ptica
65.	VF	Sambo und Nonda	Sambo i Nonda
67.	VF	Das tote Herz	Mrtvo srce
72.	VF	Peter mit dem Penny	Ludi Petrica
73.	VF	Prinzessin Saphir	Kraljevna Safir
76.	VF	Der tapfere Bill	Hrabri Bill
80.	VF	Die Fliege	Muha
84.	VF	Die Zauberpastete	Čarobna pašteta
85.	VF	Adolfus	Mudri Adolf
88.	VF	Der König ohne Speise und Trank	Kralj bez jela i pila
89.	VF	Der goldene Vogel	Zlatna ptica
90.	VF	Der verzauberte Wolf	Začarani vuk
92.	VF	Die Zauberjacke	Čarobni kaputić
95.	VF	Osracs Abenteuer	Osracova pustolovina
98.	VF	Die Eisjungfrau	Ledena djevica
99.	VF	Heidelerche	Zlatna ševa
100.	VF	Die Ahornelfen	Indijanac Čibiani medju vilenjacija

Neobjavljena (ili izgubljena) izdanja DJV-a u njemačkom nizu nose redne brojeve od 31 do 45, što znači da je u rasponu od 15 njemačkih sveščića sačuvano 5 prijevoda, odnosno trećina. Također, prvi neobjavljeni sveščić (31.) vrlo je blizu posljednjemu sveščiću koji je Vošicki objavio iz nakladničkoga niza DJV-a, koji je kod njih sveščić broj 24. Riječ je o sveščiću *Die Reise ins Feenland* ili *Put u vilinsku zemlju*, koji je prema katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK) objavljen 1923. To je vrijeme u kojem je od *Obznane* prošlo malo više od dvije godine, od *Zakona o zaštiti bezbednosti i poretka u državi* još i manje i vrijeme u kojem Vošicki objavljuje Krležine knjige *Novele* i *Vučjak*. Te su knjige, kao što je na samom početku spomenuto, nešto kasnije (1924.) i zaplijenjene. Također, te godine zajedno s Krležom počinje izdavati *Književnu republiku*, a nešto kasnije, samostalno, od listopada 1924. i *Koprivničke novine* kao i, od studenoga 1924., *Zagrebački ilustrovani list*.²² Vošicki je pretrpan poslom, ima mnogo planova, a djeluje u nesigurnom političkom vremenu. Vjerojatno je da su to sve razlozi koji su doprinijeli da Vošicki polako odustaje od toga niza, odnosno da ga objavljuje s manjim intenzitetom, i ne prati više njemački niz. Nakon sveščića *Put u vilinsku zemlju*, koliko je poznato, objavljuje još 13 sveščića.

Nakon sveščića broj 45, *Der Mann im Monde*, čiji je prijevod imao, Vošicki nije objavio nijedan sveščić preuzet od DJV-a, niti je imao prijevod kojega od njih. Ostali neobjavljeni sveščići za koje je imao prijevode bili su oni objavljeni kod izdavača VF-e, i to sveščići objavljeni u rasponu od 50. do 100. sveščića, a riječ je o 20 prijevoda. K tomu, treba dodati da je uz te prijevode neke sveščiće iz navedenoga raspona i objavio:

56. *Terence Rooney* (*Ference Rooney*, 1946.?)

79. *Sven* (*Sven*, 1946.?)

86. *Der junge Prinz* (*Mladi kraljević*, 1946.?)

91. *Jack und der Trauersee* (*Jack i jezero očaja*, 1946.?).²³

Kad se pogledaju objavljeni sveščići iz serije VF-e (usp. Tablicu 3) te im se pridodaju i prijevodi, sve upućuje na to da je Vošicki planirao objaviti još sveščića ili da su neki objavljeni sveščići izgubljeni.

Tablica 3. Usporedba nakladničkoga niza Verlagshaus Freye (VF) i objavljenih te prevedenih sveščića u nakladi Vinka Vošickoga

Br. originala	Naslov VF-a	Vošicki	Broj u nakladničkom nizu
50.	Gretchen und die Elfen	prijevod	
51.	Jack und die Riesen	prijevod	
56.	Terence Rooney	objavljeno	51.
57.	Der kleine Tim	prijevod	

²² *Zagrebački ilustrovani list*, god I., broj 1. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

²³ Godine su preuzete iz kataloga NSK.

Br. originala	Naslov VF-a	Vošicki	Broj u nakladničkom nizu
62.	Der goldene Glühwurm	prijevod	
63.	Nip Nobble	prijevod	
65.	Sambo und Nonda	prijevod	
67.	Das tote Herz	prijevod	
72.	Peter mit dem Penny	prijevod	
73.	Prinzessin Saphir	prijevod	
76.	Der tapfere Bill	prijevod	
79.	Sven	objavljeno	54.
80.	Die Fliege	prijevod	
84.	Die Zauberpastete	prijevod	
85.	Adolfus	prijevod	
86.	Der junge Prinz	objavljeno	56.
88.	Der König ohne Speise und Trank	prijevod	
89.	Der goldene Vogel	prijevod	
90.	Der verzauberte Wolf	prijevod	
91.	Jack und der Trauersee	objavljeno	53.
92.	Die Zauberjacke	prijevod	
95.	Osracs Abenteuer	prijevod	
98.	Die Eisjungfrau	prijevod	
99.	Heidelerche	prijevod	
100.	Die Ahornelfen	prijevod	

Također, s obzirom na to da su praznine između prevedenih sveščića uvijek tek nekoliko brojeva, nije nelogično pomisliti da je Vošicki sve naslove imao u prijevodu (ako već i nisu bili objavljeni). Izgledno je da su neki prijevodi koje Vošicki nije objavio (kao uostalom i oni koje jest) iz 1929., a da ih je preveo Milan Ljeskovac. Tomu u prilog govori više činjenica. Ljeskovac je u svojim pismima Vošickomu spominjao prijevode za nakladnički niz Tako vam je bilo nekoć, o čemu će biti riječi u nastavku. Nadalje, Ljeskovac je od 1926. do 1929. odgovorni urednik *Zabavnih novina*²⁴ (koje u podnaslovu imaju

²⁴ *Zabavne novine*, Zagreb broj 1, serija III., svibanj 1929.

„Carstvo priča“) u kojima su 1929. objavljeni neki od prijevoda koje je Vošicki imao. Riječ je npr. o pričama *Mrtvo srce* ili *Modra ptica* (kod Vošickoga u prijevodu *Plava ptica*) ili *Die Eisjungfrau* koja u prijevodu kod Vošickoga ima naslov *Ledena djevica*, a u *Zabavnim novinama* objavljena je pod naslovom *Morska djevica*,²⁵ *Die Zauberpastete* koja se u prijevodu kod obojice zove *Čarobna pašteta*,²⁶ *Peter mit dem Penny* koja kod Vošickoga ima naslov *Ludi Petrica*, a u *Zabavnim novinama – Petrica i njegov dinar*²⁷ ili *Die Ahornelfen* koju Vošicki ima pod kompliciranim naslovom *Indijanac Čibiani medju vilenjacima*, a Ljeskovac ju objavljuje kao *Mali Indijanac*.²⁸ Pritom svešćići *Morska djevica*, *Čarobna pašteta*, *Petrica i njegov dinar* i *Mali Indijanac* imaju istu sliku na omotu kao one u njemačkom nakladničkom nizu.²⁹ Samo je te svešćice bilo moguće usporediti, ali može se zaključiti da *Zabavnim novinama* preuzimanje omotne ilustracije iz njemačkoga izvornika nije bila neuobičajena praksa. Također, što je posebno zanimljivo, neki se naslovi podudaraju, odnosno objavljeni su kod obaju izdavača – jedan je *Tri psa*, koji je Vošicki objavio kao 2. svešćić, a Ljeskovac kao 48. i *Kraljevna zlatokosa*, kod Vošickoga svešćić 7.–8., kod Ljeskovca, kao *Zlatokosa kraljevna*, pod brojem 56. Vošicki je svešćice objavio 1919. odnosno 1920. godine, a Ljeskovac ih tiska 1929., kao i svešćice koje je koprivnički tiskar imao u rukopisu. Očito je da ih je Ljeskovac objavio kao dio niza u *Zabavnim novinama* u vremenu u kojem Vošicki za to iz nekoga razloga nije bio zainteresiran, a što mu nije zamjerio, jer je vjerovao da će se njihova suradnja nastaviti.

Svi objavljeni svešćići iz završnoga niza kao godinu objavljivanja imaju navedenu 1946., nakon čega prestaje niz, ali i cjelokupno poslovanje Vinka Vošickoga jer 1947. ostaje bez tiskare. On kao da nije vjerovao da bi se nešto takvo moglo dogoditi, na što osim prevedenih, a neobjavljenih svešćića, koje je morao platiti, upućuje i dopisivanje s novinarom Milanom Ljeskovcem, koji je prevodio naslove za taj nakladnički niz.³⁰ Ljeskovac mu 24. lipnja 1946. piše kako mu je slobodan poslati novi rukopis koji uključuje dvostruki svezak niza Tako vam je bilo nekoć kao i dva sveska od po 20 tipkanih stranica drugoga niza, tj. Petra Juranića. Također piše da će mu sljedeći dvostruki svezak za niz Tako vam je bilo nekoć poslati krajem srpnja te ga moli da mu ovu pošiljku plati odmah (što znači da za prethodne prijevode nema duga), a na kraju pisma navodi da mu sprema, kad za to bude vrijeme, jednu izvanrednu stvar.³¹

Iz korespondencije sa Stjepanom Kukecom vidljivo je da je i on tijekom Drugoga svjetskoga rata prevodio Maya, kao i da je surađivao i u pripremi niza Tako vam je bilo nekoć. Budući da je radio i naslovnice za Vošickoga, teško je reći je li prevodio svešćić koji traži u pismu ili je za njega izrađivao ilustraciju.

²⁵ *Zabavne novine*, Zagreb broj 50, serija III., kolovoz 1929.

²⁶ *Zabavne novine*, Zagreb broj 3, serija III., svibanj 1929.

²⁷ *Zabavne novine*, Zagreb broj 49, serija III., kolovoz 1929.

²⁸ *Zabavne novine*, Zagreb broj 7, serija III., svibanj 1929.

²⁹ *Es war einmal*, Heidenau bei Dresden: Verlagshaus Freya, br. 72, 84, 98, 100.

³⁰ Ljeskovac je za Vošickog prevodio i nakladnički niz *Jürgen Peters der Schiffsjunge. Mit 15 Jahren um die Welt* (kod Vošickoga taj se niz zvao Petar Juranić petnaestogodišnji pomorac: Čudnovato putovanje oko svijeta).

³¹ Pismo Milana Ljeskovca Vinku Vošickomu od 24. lipnja 1946., vlastita arhiva.

Također, niz VF-e ne staje na broju 100, iako nije pronađen sveščić koji bi na poledini imao pregled niza nakon toga broja. Postoje, međutim, naslovi koji su u mrežnom katalogu NSK, a koji nisu detektirani usporedbom s popisom do 100. sveska. Riječ je o ukupno 19 objavljenih naslova, koji se nastavljaju na Vošickijev niz, od broja 29 i naslova *Put u vilinsku zemlju* (do kojega je Vošicki pratio niz DJV-a). Tu, izuzev sveščića 33, 43, 46 i 47 koji nisu zabilježeni, nema praznina, odnosno niz ide sve do broja 56. S obzirom na to da je kao godina izdanja posljednjih sveščića navedena 1946., a da ne postoje praznine u nizu sačuvanih primjeraka, jasno je da se niz prekida jer vlasti Vošickomu oduzimaju tiskaru.

Razdoblje objavljivanja

Već je spomenuto da je u katalogu Deutsche Nationalbibliothek zabilježeno da je Verlagshaus Freya nakladnički niz objavljivao od 1913. do 1928., dok za drugoga izdavača, Dresdner Jugendschriften Verlag, nema podataka.

Nedatiranje otežava praćenje i smještanje izdanja u određenu godinu. Vošicki tu nije iznimka, naprotiv. Uobičajeno je da na izdanja ne stavlja godinu izdavanja, niti naznačuje koje je to po redu izdanje istoga naslova. U katalogu NSK kao razdoblje u kojem je nakladnički niz izlazio navedene su godine od 1919. do 1946.

Spomenuto je već da nedostaje 33. sveščić (isti broj kod DJV-a i Vošickoga), *Der Weidenkobold* odnosno *Šumski duh*, prijevod kojega postoji u Vošickijevoj ostavštini, i to iz razdoblja Nezavisne Države Hrvatske (NDH). Naime, prijevod je otipkan na papirima koji na sebi (s druge strane, precrtano tamnoplavom olovkom) imaju zaglavlje *Hrvatskoga domobrana*³² s adresom na zagrebačkom Krešimirovu trgu, broj 3,³³ na kojem je za vrijeme NDH bilo Ministarstvo hrvatskog domobranstva te je naveden i broj telefona: 23–512. Prevoditelj je opet očito Milan Ljeskovic koji je od broja 6, objavljenoga 1941., bio urednik *Hrvatskoga domobrana*, u nakladi Ministarstva hrvatskog domobranstva.

Da je Vošicki sveščiće objavljivao za vrijeme NDH potvrđuje i korespondencija između Vošickoga i Stjepana Kukeca. Kucek 28. lipnja 1943. piše da može prihvatiti prevođenje Mayevih djela ili sveščića za niz Tako vam je bilo nekoć za 300 kuna po arku.³⁴

³² *Hrvatski domobran* kratko je izlazio 1928. godine (ukupno šest brojeva), ali tada je izdavač bio na adresi Jelačićev trg 6. Brojevi su oštećeni i u zaštiti su, ali su mi djelatnici NSK-a na zamolbu na zahtjev za izdavanje građe napisali adresu uredništva i uprave. Urednik mu je inače bio Mijo Bzik, rođen u Reki kraj Koprivnice, kasnije istaknuti član ustaškoga pokreta. Ponovno je počeo izlaziti u kolovozu 1941. te je izlazio do studenoga 1942., prve godine kao mjesečnik, a kasnije kao tjednik. Taj je list potom zamijenio *Borac: list hrvatske oružane snage* koji je pak zamijenio list *Vojnik: poučno-zabavni list oružanih snaga NDH* koji je izlazio do 1944. Milan Ljeskovic bio je urednik u *Hrvatskom domobranu* te odgovorni urednik u oba lista koja su slijedila, kao i 1937. u listu *Hrvat: prigodne svibanjske novine za hrvatsko radništvo i seljaštvo*.

³³ Vlastita arhiva.

³⁴ Pismo Stjepana Kukeca Vinku Vošickomu od 28. lipnja 1943. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

Vošicki pak u nedatiranom pismu odgovara da mu šalje dvije Mayeve knjige na prijevod (*Zepter und Hammer* [Žezlo i čekić] i *Die Juweleninsel* [Otok dragulja]) i da je suglasan s traženim honorarom, te da odmah počne prevoditi jer je kod ministarstva, kao i kod njemačkoga poslanika u Zagrebu intervenirao njemački nakladnik Karla Maya, tako da sad ima više izgleda za uspjeh,³⁵ odnosno da vlasti dopuste objavljivanje.

Kukec Vošickomu piše i 14. srpnja 1943. Pismo je doduše nepotpisano, ali po tematici i činjenici da je poslano iz Zagreba, izgledno je da je to on. Piše da je prije dva dana primio dvije Mayeve knjige te da mu Vošicki javi treba li se to prevesti i do kada. Potvrđuje primitak karte u kojoj Vošicki piše da je primio klišeje i traži da mu pošalje 2. svezak iz serijala Tako vam je bilo nekoć.³⁶ Drugo pismo datirano je 20. listopada 1943. U njem Kukec piše da je primio Vošickijevo pismo od 11. listopada te da je crteže za niz Tako vam je bilo nekoć (i za *Winnetoua*) dao u cinkografiju, da se klišeji već rade pa neka što prije doznači novac.³⁷

Također, na 32. sveščiću naslov biblioteke je Tako vam je nekoć bilo, a kao izdavač je navedena Nakladna knjižara V. Vošicki, dok je na 34. sveščiću naslov Tako vam je bilo nekoć, a kao izdavač stoji: Izdanje knjižare Vinka Vošickoga. Vošicki je različito naveo ime poduzeća, ali razlikuju se i omoti. Dok 32. svezak vizualno nalikuje prethodnim svescima,³⁸ 34. je prilično različit – nema više ukrasnih vitica koje uokviruju (dio) naslovnice. Moguće je da je objavljivanje četrdesetih godina dvadesetoga stoljeća počelo upravo sa sveščićem 33.³⁹

Vošicki je sveukupno objavio 56 sveščića analiziranoga nakladničkoga niza. Do toga broja došlo se pretraživanjem sveščića koji se nalaze u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu,⁴⁰ Gradskoj knjižnici „Fran Galović“ u Koprivnici te iz popisa knjiga iz 1922.,⁴¹ 1924.⁴² i 1941.⁴³ koji se nalaze u arhivi Muzeja grada Koprivnice. Neki sveščići pronađeni su i u drugim knjižnicama, a neki su u privatnoj zbirci autora ovoga rada. Kako su ti naslovi već obuhvaćeni prije spomenutim izvorima, u Tablici 4, koja prikazuje ukupno sačuvane sveščiće nakladničkoga niza Tako vam je bilo nekoć, nizovi su prikazani uz pomoć popisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice i triju popisa knjiga iz Muzeja grada Koprivnice, pri čemu se popisi iz četiriju izvora prikazuju usporedno.

³⁵ Nedatirano pismo Vinka Vošickoga Stjepanu Kukecu. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

³⁶ Pismo Stjepana Kukeca Vinku Vošickomu od 14. srpnja 1943. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

³⁷ Pismo Stjepana Kukeca Vinku Vošickomu od 20. listopada 1943. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

³⁸ Npr. sveščićima 22. i 29. (Anić 2016: 33).

³⁹ U Vošickijevim katalozima iz 1924. i 1941. kao 33. sveščić navode se *Poljske narodne priče*, kao što je navedeno u Tablici 4.

⁴⁰ U pretraživač online kataloga NSK upisan je naziv nakladničkoga niza Tako vam je bilo nekoć. <<http://www.nsk.hr/ispis-rezultata/>>.

⁴¹ *Književni vijestnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici*. 1922. Jesen., Koprivnica: Tisak V. Vošicki. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

⁴² *Književni vijestnik izdavačke knjižare V. Vošickoga u Koprivnici*. Jesen. 1924. Koprivnica: Tisak V. Vošicki. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

⁴³ *Književni oglas! 1941. Nakladna knjižara Vinka Vošickog u Koprivnici*. Koprivnica: Tisak V. Vošicki. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

Tablica 4. Nakladnički niz Tako vam je bilo nekoć – popisi sveščića

<i>Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu</i>		<i>Književni vijestnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici. Jesen. 1922.</i>		<i>Književni vijesnik izdavačke knjižare V. Vošickog u Koprivnici. Jesen. 1924.</i>		<i>Književni oglas! 1941. Nakladna knjižara Vinka Vošickog u Koprivnici</i>	
Broj	Naslov	Broj	Naslov	Broj	Naslov	Broj	Naslov
1.	Miško, mladi div	1.	Miško, mladi div	1.	Miško, mladi div		
2.		2.	Tri psa. – Bratac i sestrice	2.	Tri psa. – Bratac i sestrice		
3.–4.	Ukleti kraljević	3.–4.	Ukleti kraljević	3.–4.	Ukleti kraljević. – Kralj Jutrenka		
5.–6.	Kraljevna i zmaj. – Krum	5.–6.	Kraljević i zmaj. – Krum	5.–6.	Kraljević i zmaj		
7.–8.	Kraljevna Zlatokosa	7.–8.	Kraljevna zlatokosa	7.–8.	Kraljev[na] zlatokosa		
9.–10.	Kralj luđaka	9.–10.	Kralj luđaka	9.–10.	Kralj luđaka		
11.	Začarane dinje. – Vodena vještica	11.		11.		11.	Začarane dinje
12.	Malkin: čudnovata biljka	12.	Malkin. – Čudnovata biljka	12.	Malkin. – Čudotvorna biljka	12.	Malkin – Čudnovata biljka
13.	Čudnotvorna trublja	13.	Čudnotvorna trublja - vodene vile	13.		13.	Čudnovata trublja
14.	Dik i njegova mačka	14.	Dik i njegova mačka	14.	Dik i njegova mačka	14.	Dik i njegova mačka
15.	Krunski dragulji	15.	Krunski dragulji	15.	Krunski dragulji	15.	Krunski dragulji
16.	Djeca i patuljci	16.	Djeca i patuljci	16.	Djeca i patuljci	16.	Djeca i patuljci
17.		17.	Nevidljivi kraljević	17.		17.	Nevidljivi kraljević
18.	Pauk-vještica	18.	Vještica. – Šumska neman.	18.	Čudotvorna trublja – Vodene vile	18.	Pauk-vještica
19.	Gorostas sa staklenim nogama: tri Petra: dusi konjanici	19.	[T]ri Petra i druge priče	19.	Gorostas sa staklenim nogama	19.	Tri Petra i druge priče
20.	Cvijetni lančić	20.	Cvijetni lančić. – Lukavac	20.	Cvijetni lančić	20.	Cvijetni lančić – Lukavac
21.	Začarana tapeta	21.	Začarana tapeta. – Dva putnika	21.	Začarana tapeta. – Dva putnika	21.	Začarana tapeta – Dva putnika

<i>Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu</i>		<i>Književni vijestnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici. Jesen. 1922.</i>		<i>Književni vijestnik izdavačke knjižare V. Vošickog u Koprivnici. Jesen. 1924.</i>		<i>Književni oglas! 1941. Nakladna knjižara Vinka Vošickog u Koprivnici</i>	
Broj	Naslov	Broj	Naslov	Broj	Naslov	Broj	Naslov
22.	Čarobni izvori	22.	Čarobni izvori	22.	Čarobni izvori	22.	Čarobni izvori
23.	Crnačke priče	23.	Crnačke priče	23.	Crnačke priče	23.	Crnačke priče
24.	Staroengleske priče	24.	Staroengleske priče	24.	Staroengleske priče	24.	Staroengleske priče
25.	Japanske priče	25.		25.	Japanske priče	25.	Japanske priče
26.	Nezadovoljni kunić	26.		26.	Nezadovoljni kunić	26.	Nezadovoljni kunić
27.	Tisuću stuba	27.		27.	Tisuću stuba	27.	Tisuću stuba
28.	Priče sa istoka i zapada	28.		28.	Priče s istoka i zapada	28.	Priče s istoka i zapada
29.	Put u vilinsku zemlju	29.		29.	Put u vilinsku zemlju	29.	Put u vilinsku zemlju
30.	Sedmogradske narodne priče	30.		30.	Sedmogradske narodne priče	30.	Sedmogradske narodne priče
31.	Lovac i kraljević patuljak	31.		31.	Narodne priče iz Pomoranja	31.	Narodne priče iz Pomoranja
32.	Ciganske priče	32.	Začarane dinje. –Vodena vještica	32.	Ciganske priče	32.	Ciganske priče
33.		33.		33.	Poljske narodne priče	33.	Poljske narodne priče
34.	Švedske narodne priče	34.		34.	Švedske priče	34.	Švedske priče
35.		35.		35.	Estonske priče	35.	Estonske priče
36.	Rolandov grb	36.		36.		36.	Rolandovi momci
37.	Ukrajinske priče	37.		37.		37.	Ukrajinske priče
38.	Ukleti dvor	38.		38.		38.	Ukleti dvor
39.	Začarano brašno	39.		39.		39.	Začarano brašno
40.	Iz „1001 noći“	40.		40.		40.	Iz „1001 noć“
41.	Lilekort	41.		41.		41.	Lilekort
42.	Jednooki kralj	42.		42.		42.	Jednooki kralj
43.		43.		43.		43.	Ruske narodne priče
44.	Sorija Morija	44.		44.		44.	Sorija Morija
45.	U divovoj službi	45.		45.		45.	U divovoj službi
46.		46.		46.		46.	Tri vojnika

<i>Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu</i>		<i>Književni vijestnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici. Jesen. 1922.</i>		<i>Književni vijesnik izdavačke knjižare V. Vošickog u Koprivnici. Jesen. 1924.</i>		<i>Književni oglas! 1941. Nakladna knjižara Vinka Vošickog u Koprivnici</i>	
Broj	Naslov	Broj	Naslov	Broj	Naslov	Broj	Naslov
47.		47.		47.		47.	Ptica Dam
48.	Morska djevica i kralj gajdaša	48.		48.		48.	Kralj frula
49.	Kraljica klokana	49.		49.		49.	
50.	Stara škrtica	50.		50.		50.	
51.	Ference Rooney	51.		51.		51.	
52.	Zlatni naprstak	52.		52.		52.	
53.	Jack i jezero očaja	53.		53.		53.	
54.	Sven	54.		54.		54.	
55.	Vilin Dar	55.		55.		55.	
56.	Mladi kraljević	56.		56.		56.	

Nakladnički niz Tako vam je bilo nekoć bio je izuzetno uspješan, na što upućuje i usporedba popisa. Ipak, pojedini se sveščići ne slažu s popisom. Nekih naslova nema na popisu iz 1922., a pojavljuju se na popisu iz 1941. godine (npr. 11. sveščić *Zaćarane dinje*) na kojem pak nedostaju sveščići do broja 10. Taj 11. sveščić bio je znači otisnut ranije i očito prodan, jer se nalazi u katalogu objavljenom ranije iste godine.⁴⁴ *Nevidljivi kraljević*, sveščić broj 17, nedostaje na popisu 1924., a opet se pojavljuje 1941., također dakle novo izdanje, a jednako je i sa sveščićem broj 18. Pod brojem 18 na popisu iz 1924. nalazi se doduše sveščić drugoga naslova, *Čudotvorna trublja – Vodene vile*, ali riječ je o tiskarskoj pogrešci. Naslov je naime i na tom popisu na trinaestom mjestu, ali je ispred njega umjesto broja 13, redni broj 18, nakon kojega slijedi 14, a isto se dogodilo s naslovom *Zaćarane dinje – Vodena vještica* na popisu iz 1922., ispred kojega je redni broj 32, iako je na 11. mjestu po redu i iza njega slijedi sveščić broj 12.

Niz je bio nadaleko poznat, čitan i prodavan. Tako u knjizi *Klos: Hronika o konclogoru Klos u Albaniji 1941–1942* nalazimo svjedočanstvo o crnogorskom partizanu Dragi Vučiniću iz usta Đoke Lopičića, koji kaže (Vujović 2010: 228):

[...] da su ga baš roditelji od najranijih dana usmjerili sveukupnom interesovanju i učenju, druženju s lijepom knjigom i upinjanju k humanim visovima. Već kao đaka osnovne škole, majka ga je [...] pretplatila na popularna izdanja koprivničkoga knjižara Vinka Vošickoga. Tako je Drago od djetinjstva „guta“ poruke narodnih pripovjedača i

⁴⁴ Naslov se nalazi na popisu u publikaciji *Književni vjesnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici. Sezona 1922.* na kojem nema oznake sezone, ali s obzirom na to da nakladnički niz o kojem je riječ završava sa sveščićem *Cvijetni lančić. – Lukavac*, odnosno onim broj 20, dok onaj iz rujna iste godine završava sa sveščićem broj 24, *Staroengleske priče*, izgledno je da je taj katalog nastao ranije. Izvor: Muzej grada Koprivnice.

prenosilaca legendi iz brošurica koprivničke serije Tako vam je nekoć bilo, kao i porive, naukovanja i dosege Mikelandela i drugih umnika i stvaralaca, čija je djela popularisala koprivnička knjižara.

O prodaji pak svjedoči niz ponovljenih izdanja, pa je tako primjerice sveščić s mačkom *Malkinom* (Anon. [19??]). tiskan u barem četiri izdanja.

Kraj nakladničkoga niza

Konačni kraj nakladničkoga niza, ali i cjelokupnoga poslovanja knjižare i tiskare Vošicki završava očitim političkim pritiscima na Vošickoga. Tako u zagrebačkom *Narodnom listu* od 1. listopada 1947. izlazi pamflet protiv njega, pod naslovom „Lektira o lektiri“ (dakle obavezno štivo koje bi čitatelji trebali pročitati) (N. 1947):

Uvjeravam vas, drugovi, da nema nenačitanih kapaciteta. Razgovarajte, na primjer, sa šahovskim majstorom, i on će vam povjeriti: – Dok nisam pročitao „Prve korake u šahu“, nisam znao razlikovati piona od kraljice. A možete li zamisliti pravnik, koji nije pročitao nijedno pravno djelo, ili liječnika, koji je čitao samo osrednju beletristiku? Jednom riječi – bez stručne literature nikada ne bi bilo stručnjaka. Knjižarsko poduzeće Vinka Vošickog u Koprivnici shvatilo je također ovu činjenicu. Proučavajući uzroke naglog opadanja kriminala u našoj zemlji, opazili su ovi promećurni „knjižari“ i jednu drugu činjenicu: pomanjkanje „stručne literature“ za „odgoj“ provalnika, razbojnika i sličnih društvenih nametnika. U paničnom strahu da se tom soju sasvim ne zatre trag, gospodina Vošickog i njegove nasljednike zahvatila je odjednom silna briga za obnovu „literature“ ove vrste, koja je nekoć punila njihove džepove. Razmiljiše se „knjižarski“ stručnjaci „knjižare“ Vošicki po svojim tavanima i podrumima da prekopaju ostatke starih lopovskih udžbenika. Rezultat je bio iznad svakog očekivanja. Na tavanu i u podrumu našli su „Putne pustolovine Kurta Gafrana“. Na nekom drugom mjestu našli su tisuće svezaka pustolovina nekog našeg zemljaka Juranića. Našli su i tisuće nerasprodanih svezaka „biblioteke za djecu“ – „Tako vam je nekoć bilo“. Gospodin Vošicki ili njegovi nasljednici (to napokon i nije tako važno) duboko su uzdahnuli: „Da – tako vam je bilo nekoć! Čovjek je štampao i – prodavao. Zараđivalo se – to je glavno. A zašto da to ne bude i danas?“ I tako su po našim knjižarama, papirnicama i prodavaonicama novina jednog lijepog dana opet ugledali svijetlo svijeta „svesci“ Vinka Vošickog iz Koprivnice: „Putne pustolovine Kurta Gafrana“ i slična literatura. I uzelo je to maha. Sada je samo pitanje – što će biti, kada knjižara Vinka Vošickog bude izvoljela rasprodati ta izdanja. Gdje će uzeti nova „djela“? Teško je to pitanje, jer je i „pisaca“ ovakvih „djela“ nekako ponestalo, i to zadaje teške brige nakladi Vošicki. Zato, pisci viteških, gangsterskih i cowbojskih pustolovina, na posao! Ali požurite, dok prilika traje. Tko zna – možda će ona biti kraćega vijeka, nego što to misli naklada Vinka Vošickoga u Koprivnici. U svim našim većim mjestima postoje naime komunalna poduzeća, koja se bave čišćenjem ulica, izvozom smeća i sličnim poslovima. Postoje i organi, koji su zaduženi za druge vrste čišćenja. Skrajnje je vrijeme, da se i oni prihvate metle, pa da očiste naše knjižarske police. A kad se oni pokrenu, propast će vam i ta posljednja prilika da plasirate svoje književne plodove [...].

Autor je potpisan samo inicijalom „N.“, a pamflet pojačava karikatura revolveraša obučenoga u odijelo kauboja s povezom preko očiju, koji pada na koljena dok ga po stražnjici udara ogromna metla.

Članak je zapravo samo nastavak pritiska na Vošickoga, koji je počeo ranije. Već je 25. travnja 1947. imao pretres knjižare, koji je provela komisija koju „sačinjavaju [sic!] Franjo Pandurić [sic!], pomoćnik javnoga tužitelja i drug Rudolf Veršiček, šef UDB-e za kotar Koprivnicu. Komisija je počela [sic!] sa radom u 8 h. te je pronašla da se u knjižari nalazi dva primjerka ‘PITIGRILI’ ‘DJEVICA OD 18 KARATA’“.⁴⁵ Dalje piše da su svesci nađeni među ostalim knjigama i da nije bilo drugih knjiga koje bi došle u obzir za zapljenu.

Tekst u *Narodnom listu* je zapravo objavljen s malim zakašnjenjem, jer je Vošickomu 15. rujna 1947. poništeno ovlaštenje za obavljanje trgovinom knjižarskom, papirnatom robom, slikama, pisarničkim materijalom i muzikalijama, izdano 11. travnja 1946.⁴⁶ čime završava poslovanje najznačajnijega koprivničkoga nakladnika, ali je taj tekst, naravno, poslužio svrsi, pa je tako Vošicki u srpnju 1948. osuđen na 60 dana zatvora.

Zaključak

Vošicki je preuzeo nakladničke nizove Dresdner Jugendschriften Verlagsa i Verlagshaus Freye, odnosno pokrenuo svoj nakladnički niz. U prvom je razdoblju, dvadesetih godina 20. stoljeća, kod objavljivanja pratio niz Dresdner Jugendschriften Verlagsa, a potom niz Verlagshaus Freye, od kojega je objavljen tek manji dio sveščića premda je bio pribavio njihove prijevode. Iako je djelovao u nepovoljnim uvjetima, u razdoblju u kojem su se često i brzo mijenjali represivni politički sustavi te državna uređenja, kao i u godinama gospodarske krize, te mu je dodatna otegotna okolnost bila što je bio stranac (posebno teška s obzirom na to da se je bavio izdavaštvom), Vošicki je zahvaljujući velikomu trudu i zalaganju postao relevantan nakladnik u hrvatskim nacionalnim okvirima. Nakladničke nizove *Es war einmal* pratio je s čak pomalo začuđujućom preciznošću, kad se uzme u obzir da je stalno pokretao nove projekte koji su ga zatim gušili (što mu je predbacivao i Krleža), i zbog čega bi se opet okretao novim projektima. Nakladnički niz Tako vam je bilo nekoć koji je preuzeo od dvaju njemačkih izdavača može se, s obzirom na vremensko razdoblje, podijeliti na dva dijela. Prvi dio objavljuje dvadesetih godina, a drugi četrdesetih godina 20. stoljeća, oba u teškim gospodarskim i političkim vremenima.

U prvom razdoblju poslovanje mu otežava poskupljenje radne snage i papira, dok je drugi dio obilježen Drugim svjetskim ratom i poraćem, kad se na Vošickoga vrši pritisak i o njem pišu pamfleti te ostaje bez tiskare koja na kraju postaje „narodna“.

Tako vam je bilo nekoć niz je koji se javlja u Vošickijevu uzletu i izdavački najplodnijem razdoblju dvadesetoga stoljeća obilježavajući tako njegov uspon te potom, četrdesetih godina, njegov pad. Niz je obilježen dvama svjetskim ratovima, „rađajući“ se u jednom i „umirući“ u drugom, osuđen zbog politike, kao i čitav Vošickijev život, iako se politikom nikada nije bavio.

⁴⁵ Zapisnik o pretresu knjižare. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

⁴⁶ Ovlaštenje Gradskoga narodnoga odbora Koprivnica, broj 6980/1945. (krivo upisana godina, riječ je o 1946.). Na istom dokumentu s druge je strane otkazivanje ovlaštenja, pod brojem: 15145/47. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

Popis literature

- Anić, Božica. 2016. *Vinko Vošicki: koprivnički knjižar, tiskar i nakladnik – između dva svjetska rata* [katalog izložbe]. Koprivnica: Muzej grada Koprivnice.
- Anon. [19??]. *Mačak Malkin i druge priče*. 4. izd. Koprivnica: Izdanje nakladne knjižare V. Vošickoga u Koprivnici.
- Feletar, Dragutin. 1978. *Iz povijesti koprivničkog tiskarstva*. Koprivnica: Posebni otisak iz lista Podravka.
- Hameršak, Marijana. 2012a. Braća Grimm: prvi hrvatski prijevodi. *Libri & Liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture* 1 (2): 295–322.
- Hameršak, Marijana. 2012b. Velikani ili anonimci? Jacob i Wilhelm Grimm u hrvatskoj književnosti, politici i znanosti devetnaestoga stoljeća. *Libri & Liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture* 1 (2): 197–214.
- Janjatović, Bosiljka. 1998. „Uvreda Veličanstva“: teži zločin u karađorđevićevskoj kraljevini. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 30 (1): 245–256.
- Kovač, Polonca. 2012. Grimmove bajke ovdje i sada [predgovor]. U: Jacob i Wilhelm Grimm. *Zlatne Grimmove bajke*, 9–10. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Književni oglas!* 1941. *Nakladna knjižara Vinka Vošickog u Koprivnici*. Koprivnica: Tisak V. Vošicki. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.
- Književni vijestnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici*. 1922. Jesen. Koprivnica: Tisak V. Vošicki. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.
- Književni vijesnik izdavačke knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici*. 1924. Jesen. Koprivnica: Tisak V. Vošicki. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.
- Krleža, Miroslav. 1977. *Dnevnik 1958–69*. Sarajevo: NIŠP Oslobođenje i izdavačko poduzeće Mladost.
- Krušelj, Željko. 2001. *U žrvnju državnog terora i ustaškog terorizma: Politička zbivanja u koprivničkoj Podravini od objave šestosiječanjske diktature do sloma Kraljevine Jugoslavije*. Samobor: Hrvatski zemljopis – Naklada Dr. Feletar.
- Majhut, Berislav. 2008. Periodizacija hrvatske dječje književnosti i književnosti za mladež od 1919. *Kolo: časopis Matice hrvatske* 18 (3–4/13. travnja): 180–212. <<http://www.matica.hr/kolo/309/periodizacija-hrvatske-djecje-knjizevnosti-i-knjizevnosti-za-mladez-od-1919-20527/>> (pristup 1. listopada 2018.).
- Majhut, Berislav. 2011. Djevojačkim srcima: nakladničke cjeline iz dvadesetih godina dvadesetog stoljeća. *Književna smotra* 43 (161–162/3–4): 89–103.
- N. 1947. Lektira o lektiri. *Narodni list* 3 (718/1. listopada).
- Očak, Ivan. 1984. Pisma Miroslava Krleže u Koprivnicu. *Podravski zbornik* '84. 10: 57–78.
- Ravlić, Slaven, ur. 2018. *Hrvatska enciklopedija: mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <<http://www.enciklopedija.hr>> (pristup 1. listopada 2018.).
- Sbornik zakonah i naredabah valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. <http://www.dziv.hr/files/File/o-zavodu/povijest/ZAPSP_1884_web.pdf> (pristup 29. ožujka 2018.).
- Vujović, Vlado. 2010. *Klos: Hronika o konclogoru Klos u Albaniji 1941–1942*. 2. izd. Zagreb: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Izvori

- Arena Verlag GmbH. *Arena Verlag*. <<https://www.arena-verlag.de/artikel/es-war-einmal-978-3-401-08399-5>> (pristup 3. travnja 2018.).
- Arhiv Muzeja grada Koprivnice.

- Autobiografija Vinka Vošickoga, 1952. Arhiv Muzeja grada Koprivnice.
- Coppenrath Online GmbH. *Coppenrath & Die Spiegelburg Onlineshop*. <<https://www.spiegelburg-shop.de/produkt/3754/es-war-einmal-mein-erstes-grosses-maerchenbuch/>> (pristup 3. travnja 2018.).
- Demokrat*, broj 24, god. I, 27. srpnja 1919. Arhiv Muzeja grada Koprivnice. 3.
- Deutsche Nationalbibliothek. *Deutsche Nationalbibliothek*. <<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=showFullRecord¤tResultId=%22verlagshaus%22+and+%22freya%22%26any¤tPosition=1917>> (pristup 27. ožujka 2018.).
- Dopis o upućivanju Vinka Vošickog na izdržavanje kazne u *Koprivnička komunalna poduzeća*. HR-DAVŽ-SCKC-418 Koprivnička komunalna poduzeća, spis br. 5363-II-4-1948.
- Državni zavod za intelektualno vlasništvo. *Državni zavod za intelektualno vlasništvo*. <http://www.dziv.hr/files/File/o-zavodu/povijest/ZAPSP_1884_web.pdf> (pristup 29. ožujka 2018.).
- <<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=showFullRecord¤tResultId=es+and+war+and+einmal+sortBy+jhr%2Fsort.ascending%26any¤tPosition=69>> (pristup 27. ožujka 2018.).
- <<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=showFullRecord¤tResultId=K%C3%B6nig+and+Drosselbart+sortBy+jhr%2Fsort.descending%26any¤tPosition=273>> (pristup 28. ožujka 2018.).
- <<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=showFullRecord¤tResultId=%22es%22+and+%22war%22+and+%22einmal%22+and+verlagshaus+and+freya+sortBy+tit%2Fsort.ascending%26any¤tPosition=625>> (pristup 26. ožujka 2018.).
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Proleksis enciklopedija*. <<http://proleksis.lzmk.hr/39401/>> (pristup 26. ožujka 2018.).
- Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. *Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu*. <<http://www.nsk.hr>> (pristup 10. travnja 2018.).
- Národní knihovna České republiky. *Národní knihovna České republiky*. <https://aleph.nkp.cz/F/U37LN6CE3FKFYRI141NGQAKKLTf2ETM1PN7BRPTQ44H7EJMTUV-32791?func=full-set-set&set_number=071954&set_entry=000005&format=999> (pristup 6. travnja 2018.).
- Nedatirano pismo Vinka Vošickoga Stjepanu Kukecu. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.
- Pismo Karela Vačlene Vinku Vošickomu od 17. kolovoza 1908. Arhiv Muzeja grada Koprivnice.
- Pismo Karela Vačlene Vinku Vošickomu od 9. listopada 1909. Arhiv Muzeja grada Koprivnice.
- Pismo Milana Ljeskovca Vinku Vošickomu od 24. lipnja 1946. Vlastita građa.
- Pismo Stjepana Kukeca Vinku Vošickomu od 28. lipnja 1943. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.
- Pismo Stjepana Kukeca Vinku Vošickomu od 14. srpnja 1943. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.
- Pismo Stjepana Kukeca Vinku Vošickomu od 20. listopada 1943. Arhiva Muzeja grada Koprivnice.

Marko Gregur

Croatian Writers' Association, Zagreb, Croatia

Once Upon a Time – Vinko Vošicki's Children's Literature Publication Series

Vinko Vošicki, a Koprivnica-based printer, active for over three decades, has mostly been known as a publisher of the Croatian left-wing authors Miroslav Krleža and August Cesarec in the 1920s, at the time when the government of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes banned all communist activities. He also established several publishing series, one of them being a serial of children's popular literature *Tako vam je bilo nekoć* [Once Upon a Time] that he took over from the German publishers Dresdner Jugendschriften Verlag and Verlagshaus Freya. From 1919 to 1946, fifty-six low-cost single-signature paperback booklets were published, often reprinted several times. These booklets had an impact on many child readers in Croatia and beyond. During the Second World War, Vošicki printed some materials for the partisans, who also took his printing machines to the front. Nevertheless, when the war was over, Vošicki had trouble with the Communist authorities, in part also because of this serial publication, suffered media attacks and, finally, after they closed his business in 1946, he was sentenced to 60 days in prison.

Keywords: child readers, serial publications, novels in booklets, cheap booklets, Vinko Vošicki, popular fiction

Dodatak: Nekoliko primjera iz ostavštine Vinka Vošickoga⁴⁷

Appendix: Some Items from the Legacy of Vinko Vošicki⁴⁸

Njemačka izdanja (1910. – 1923.)

German editions (1910–1923)

*König Sommergrün. Es war einmal, Nr. 34. Dresdner Jugendschriften Verlag.
Kralj ljetnoga zelenila. King Summergreen.*

⁴⁷ Sve su prikazane publikacije u javnoj domeni. Knjižice se nalaze u privatnoj zbirci autora ovoga rada.

⁴⁸ All the presented publications are in the public domain. The booklets are from the private collection of the author of this paper.

*Die Rache der Feen. Es war einmal, Nr. 48. Dresdner Jugendschriften Verlag.
Vilinska osveta. The Fairies' Revenge.*

*Die Kirschbaumkinder. Es war einmal, Nr. 49. Dresdner Jugendschriften Verlag.
Djeca trešnjina drveta. The Cherry Tree Children.*

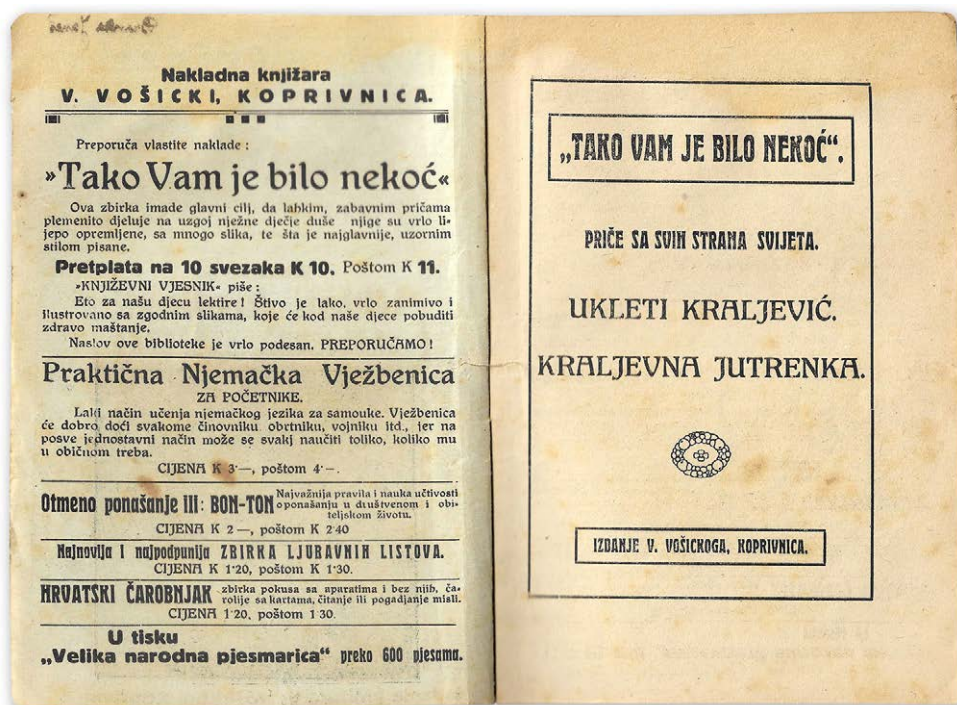
Der tapfere Bill. Es war einmal, Nr. 76. Dresden: Verlagshaus Freya.
Hrabri Bill. Brave Bill.

*Der König ohne Speise und Trank. Es war einmal, Nr. 88. Dresden: Verlagshaus Freya.
Kralj bez hrane i pića. The King Without Food and Drink.*

Hrvatska izdanja (1919. – 1946.)

Croatian editions (1919–1946)

Ukleti kraljević i Kraljevena Jutrenka. 1919. Tako vam je bilo nekoć, sv. 3–4. Koprivnica: V. Vošicki.

A Haunted Prince and The Morning Princess.

Krunski dragulji. [194?]. Tako vam je nekoć bilo, sv. 15. Koprivnica: V. Vošicki. Prvo izdanje: 1921. Ovo izdanje je iz razdoblja NDH. Žig s cijenom u dinarima iz 1946. godine prekriva izvornu cijenu u kunama.

The Crown Jewels. First edition in 1921. This is an edition from the period of the Croatian Puppet State (1941–1945). The original price was covered by the price in the new currency in 1946.

Put u vilinsku zemlju. 1923. Tako vam je nekoć bilo, sv. 29. Koprivnica: V. Vošicki.
The Way to Fairy Land.

Ciganske priče. [1924.]. Tako vam je bilo nekoć, sv. 32. Koprivnica: V. Vošicki.
Gypsy Stories.